

## Szentirmai Mária: Tűféli idegen című költeményének laudációja

Lássuk először a címet: így, „l” hang nélkül, nyelvjárási szó, így mondják a Duna mellett északon és délen is, többek között Komárom környékén is. Maga a szó, akár „l”-lel is, rendkívül ravaszán kétértelmű, ugyanis a „túl-” egyaránt vonatkozhatik a folyó túlsó, azaz túlsópartjára, másrészt értelmezhető adverbiumként, és akkor azt jelenti, ’túlságosan’. Ez utóbbi esetben a szó nem helyhatározó értelmű, hanem azt jelenti, hogy ’túlságosan retteg’, azzal az árnyalatnyi jelentéssréteggel együtt, hogy ok nélkül fél.

Ha a helyneveket nézzük, akkor egyrészt van a Trianontól Csehszlovákiához, majd a bécsi megállapodástól a második világháború végéig ismét Magyarországhoz, azóta pedig Csehszlovákiához, később Szlovákiához tartozó Komárom, másrészt van a „tűfélen”, vele szemben található, ma Komáromnak nevezett hajdani Ószőny. A két település komáromiságát az osztrákok által épített, a Duna mindkét oldalára épített erőrendszer biztosította. A szerző édesanyja – amint a költeményből megtudhatjuk – csak titokban csempészhette át magát a Duna innenső oldalára, hogy magyarul tanulhasson és vizsgálhasson, majd családotul végképp el kellett költöznie mint kitelepítettnek a tűféltre. Megjegyzendő, hogy ezt a gyerekcsempészt ma már a történelmi emlékezet piedesztáljára emelte Hites Kristóf bencés atya és tanár, akit a csehszlovák hatóságok azért börtönöztek be, mert a megszüntetett magyar oktatást csempészek segítségével az új Komárommá előlépett Ószőnyben folytatta.

Megjelenik mindaz a szimbolikus név, hely, vagy épület a versben, amely Jókai szülővárosát az örökkévaló Parnasszusra röpítette. Ilyen: a várfalon található kőszűz, az alatta található „nec arte, nec marte” felirattal, amelyet talán még ért valaki, noha nem magyarul van, igaz nem is szlovákul. Ilyen: a református temető. Ilyen: a templomi pad, ahol Jókai édesanyja is ült hajdan. És ilyen magának a Jókai-kultusznak az egyik szent helye: a családi kertecske a szigeten, ahol Jókai az első regényét, a Hétköznapiak címűt írta. Persze találhatók olyan szimbólumok is, amelyek nem magára Jókaira, hanem a műveire utalnak: ilyen a Megyeresi utca, ahol Az arany ember szereplőjének, Fabula János háza állt, és amely szlovákul is majdnem így hangzik, hiszen egy falunévre utal, amely ráadásul ’magyar’ alapjelentésű. És ilyen maga a sziget, a vár és a kéttornyú Szent András-székesegyház.

A költemény – nagyon helyesen – nem nélkülözi a félreérthetetlen utalást arra a műfajra, amelyet magáénak vall és amelyet imitál, folytat. Ez pedig a zsoltár. Meg is nevezi, hogy melyik darabra gondol a zsoltárok könyvéből, és ez a kilencvenedik. Idézzük csak néhány sorát, természetesen Károli Gáspár fordításában: „1. Uram, te nekünk hajlékunk voltál minden időben / 2. Minekelőtte a hegyek lennének, és formáltatnék a föld, és e világ; öröktől fogva, mind örökké te vagy erős Isten! [...] 11. Ki tudhatja a te haragodnak erejét, és a te félelmed szerint a te haragodat. 12. Taníts meg minket, hogy tudhassuk meg a mi napjainknak számát, hogy járassunk bölcs szívvel. [...] 15. Vidámíts meg minket a mi nyomorúságunknak napjai után, és az esztendő után, melyekben láttunk gonoszt.”

Jókai tehát – mondhatjuk így – velünk élő próféta. Hallgassuk, és hallgassunk rá. Erre tanít Szentirmai Mária költeménye is.